

SKOLINIŲ VARTOJIMAS TEISINIAME DISKURSE

Vida Rudaitienė *

*Mykolo Romerio universiteto Viešojo administravimo fakulteto Kalbos kultūros katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 274 06 18
Elektroninis paštas kkk@mruni.lt*

Pateikta 2006 m. gegužės 4 d., parengta spausdinti 2006 m. birželio 16 d.

Santrauka. Straipsnyje tiriama teisiniame diskurse vartojama svetimų kalbų kilmės leksika: tarptautiniai žodžiai, ir kiti skoliniai, kurių dabar nemažai ateina tiesiai iš anglų kalbos. Nagrinėjamos ryškesnės skolinių vartojimo tendencijos. Pirma, suaktyvėjusi vartoseną seniai žinomų skolinių, kurių dauguma yra tarptautiniai teisės terminai (dalis jų buvo vartoti ir prieškarinio Lietuvoje). Antra, atsiranda ir naujų svetimų kalbų kilmės teisės terminų ir šiaip žodžių. Parodoma, kad daugelis iš jų turi gerų lietuviškų atitikmenų, kuriuos ir reikėtų vartoti. Pastebimas ir polinkis įprastus tarptautinius žodžius keisti kitais tos pačios arba artimos reikšmės tarptautiniais žodžiais arba juos vartoti sinonimiškai. Panagrinėjami ir originalo kalba vartojami žodžiai ir žodžių junginiai, kurių daugelis paimti iš klasikinių kalbų, dažniausiai iš senosios lotynų kalbos. Kiti – yra anglų kalbos žodžiai.

Straipsnyje analizuojama ir labai ryški tendencija – plėsti skolinių, ypač tarptautinių žodžių reikšmes, paprastai suteikti jiems naujų reikšmių, dažnai paremtų anglų kalboje vartojamų atitinkamų žodžių reikšmėmis. Iškeliami ir tie atvejai, kai neatsižvelgiama į tarptautinio žodžio reikšmę arba ji nesuvokiama, tiesiog persistengiama juos vartojant. Tokiu būdu randasi ir pleonastinė vartoseną.

Pagrindinės sąvokos: diskursas, skoliniai, tarptautiniai žodžiai, ekstralingvistiniai veiksniai, interlingvistiniai veiksniai, morfologinis adaptavimas, pleonazmas, sinoniminis varijavimas.

ĮVADAS

Straipsnio tikslas – paanalizuoti ryškesnes skolinių vartojimo tendencijas teisiniame diskurse; patyrinėti ir dažnesnius originalo kalba vartojamus svetimų kalbų žodžius ir žodžių junginius. Teisiniame diskurse vartojama skolinta leksika vertinama ir lietuvių kalbos normų atžvilgiu. Kartais vienas ar kitas leksikos variantas pasiūlomas remiantis konkrečiais vartosenos pavyzdžiais.

Kalbos duomenys rinkti iš periodinėje spaudoje teisės, teisėtvarkos, teisėsaugos klausimais rašytų straipsnių. Nurodytas šaltinis nereiškia, kad teikiamas žodis ar žodžių junginys vartojamas tik tame leidinyje. Šaltiniai rodo, kad šie leksikos vienetai vartojami įvairiuose leidiniuose (žr. Šaltiniai). Kiti šaltiniai – Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos lietuvių kalba rengti raštai (1995-2000 m.). Tai diplomatinis susiraši-

nėjimas teisės, teisėtvarkos, teisėsaugos klausimais su kitose valstybėse esančiomis ambasadomis, Lietuvos nuolatine misija prie Jungtinių tautų skyriaus Ženevoje ir kt., kiti tarnybiniai raštai, aukšto rango teisininkų kalbos ir kt.; jie žymimi *rs*. Vienas kitas kalbos faktas paimtas iš kitų teisnių raštų; jie taip pat žymimi *rs*. Taip pat kalbos faktų panaudota iš teisininkų kalbos per Lietuvos radiją, televiziją, teismuose, konferencijose, susirinkimuose ir kt.; jie žymimi *šnek*. Nors kalbos faktai rinkti iš teisnių raštų, teisininkų kalbos, bet jie būdingi ir politikų, ir diplomatų kalbai. Be to, teisės mokslas priklauso socialinių mokslų grupei, o teisininkų kalbėjimas mažai tesiskiria nuo neutralios kalbos, todėl teisnių raštų, teisininkų kalba yra bendrinės lietuvių kalbos dalis. Taigi ir skolinių vartojimo tendencijos teisiniame diskurse daugeliu atvejų yra panašios arba tokios pačios kaip ir apskritai bendrinėje lietuvių kalboje.

* Humanitarinių mokslų, filosofijos, daktarė. Mykolo Romerio universiteto Viešojo administravimo fakulteto kalbos kultūros katedros docentė.

1.1.1. Visuomenės raida, politiniai pokyčiai paveikė ir teisinio diskurso leksiką. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, pagausėjo skolinių įvairiose gyvenimo sri-

tyse, taip pat ir teisės. Skolinių plitimą lemia ir daugelis ekstralingvistinių veiksnių. Svarbiausia, kad įtvirtinamas Lietuvos valstybingumas, keičiamas gyvenimo būdas. Dabar vyksta itin intensyvūs globalizacijos procesai. Kartu atsiranda ir teisinių pokyčių, kurie atsispindi teisinio diskurso leksikoje. Lietuvai sparčiai integruojantis į Europos Sąjungą ir kitas ekonomines bei saugumo struktūras, atrandamos ir naujos teisinės realijos, o su jomis ateina ir pavadinimai, paprastai skolinami iš tos tautos, iš kurios atkeliavo šios realijos. Išnykus prievartiniam uždarumui, vis dažniau naujų skolinių prireikia ir rašant, ir kalbant užsienio teisės, teisėtvarkos, teisės saugos klausimais. Daugelyje teisiniame diskurse vartojamų skolinių platina teisininkai, politikai, diplomatai, žurnalistai ir kt. Pagyvėjo politinis ir diplomatinis Lietuvos gyvenimas. Suaktyvėjo tarptautiniai ryšiai. Mūsų teisininkai pradėjo intensyviai bendrauti su užsienio šalių teisininkais. Kadangi daugelis tautų sukurtų vertybių yra tarptautinio pobūdžio, tai ir teisinio bendravimo bei bendradarbiavimo tikslais iškyla skolinių, ypač tarptautinių teisės terminų, poreikis. Tarptautinius žodžius paprastai ir vartojame kaip terminus, jie dažnai būna terminologiškai tiksliau apibrėžti. Be to, pasak Prano Skardžiaus, „žmonės, mokėdami reikiamas svetimas kalbas ir susipažinę su atitinkamos srities tarptautine terminologija, dažnai iš viso nėra linkę vartoti sulietuvinėtų pakaitų, kurie asociaciniu būdu dažnai jau skiriasi nuo atitinkamų tarptautinių žodžių“ [5, p. 437]. Kita vertus, reikia sutikti ir su Aldona Paulauskiene, kad „nuo per dažno tarptautinių žodžių vartojimo kalba nepasidaro nei moksliskesnė, nei tikslesnė“ [2, p. 41]. Ieškant ne tik tarptautiniais žodžiams, bet ir apskritai skolinams lietuviškų atitikmenų ar pakaitų, būtina atsižvelgti į kalbos vartoseną bei poreikius.

1.1.2. Skolinių vartosenos pokyčiams, kaip ir apskritai kalbos raidai, turi įtakos ir interlingvistiniai veiksniai. Pastaruoju metu ryškus anglų kalbos poveikis, ji laikoma prestižine kalba. Vykstant globalizacijai, anglų kalba darosi pasauline kalba kaip kadaise lotynų. Nemažai teisiniame diskurse vartojamų skolinių yra anglų kalbos kilmės arba ateina per anglų kalbą, dažniausiai per vertimus. Žinoma, kas terminizuota anglų kalboje, dar neterminizuota lietuvių kalboje. Verčiant reikia didelio lingvistinio išprusimo. Priešingu atveju dalis anglų kalbos žodžių, be kurių tikrai galima išsiversti, pradedami įteisinti kaip terminai ir teisiniame diskurse. Daugelis skolinių, ypač naujų, kurie vartojami teisiniame diskurse, yra anglų kalbos kilmės. Kita dalis skolinių, kaip minėjome, – kitų kalbų kilmės, bet taip pat dažniausiai ateina per anglų kalbą. Tai rodo ir skolinių semantika lietuvių kalboje. Dažnai ir kitų kalbų kilmės skoliniai, ypač tarptautiniams žodžiams, anglų kalbos pavyzdžiu suteikiama naujų reikšmių. Ir savi žodžiai kartais kraipomi nusižiūrėjus į anglišką. Taigi lietuvių kalbos leksiką, vartojamą teisiniame diskurse, vienai ar kitaip veikia ir anglų kalba.

2.1.1. Teisiniame diskurse vartojama morfologiškai neadaptuotų, originalo kalba žodžių ir žodžių junginių. Savo tvirčiausias pozicijas teisininkų kalboje iki šiol išlaikė lotynų kalba. Sena tradicija teisininkų kalboje, tei-

siniuose raštuose, teisės literatūroje ir kt. vartoti lotyniškų loginių, filosofinių posakių bei romėnų teisės formulių, pvz.: *ab absurdo, ad acta, ad hoc, a la, argumentum ad absurdum, argumentum ad crumenam, argumentum a smili, argumentum e contrario, audiatur et altera pars, conditio sine qua non, circulus vitiosus, communi consensu, contra leges, credo, curriculum vitae, de facto, de jure; dura lex, sed lex; enfant terrible, ex facto oritur jus, fiasco, incognito, in corpore, ingenere, in re, inter alia, modus vivendi, mutatis mutandis, nullum crimen sine lege, persona non grata, praeter legem, raison d'etre, status nascendi, tertium non datur*. Lotyniški posakiai dažniausiai yra ekspresyvūs, kupini gyvenimo išminties, etinių nuostatų, patikrinti patyrimo. Pasak Reginos Koženiauskiene, „net ir tokie lotyniški posakiai, kurie pirmu žvilgsniu išraiškiningumo neturi, veikia klausytojų sąmonę amžius tveriančiu pastovumu ir nepajudinamumu, mįslingu svetimos kalbos skambesiu“ [1, p. 365]. Vadinasi, šie posakiai gali būti ir kalbos puošmena. Žinoma, jeigu nepersistengiama juos vartojant. Pavyzdžiui, kartais girdime: *Negalima a priori, ab absurdo de jure et de facto skelbti verdiktą* šnek. Teisininkų kalbos neturėtų užgožti lotyniškų posakių perteklius.

2.1.2. Vartojama ir morfologiškai neadaptuotų teisės terminų. Pavyzdžiui, teisiniuose raštuose dažnai pastebimi lotynų kalbos kilmės prancūzų kalbos žodžiai *acquis* rš, reikšme „Europos Sąjungos teisės aktų visuoma“ arba ta pačia reikšme *acquis communicateur* rš, kurie dažniausiai sinonimiškai vartojami su terminizuotu žodžių junginiu *Europos Sąjungos teisinis* rš. Šį terminizuotą žodžių junginį ir reikėtų vartoti.

2.1.3. Teisiniame diskurse pastebima ir daugiau originalo, dažniausiai anglų kalba vartojamų žodžių ir žodžių junginių ar šiaip posakių, pvz.: *high society* LŽ 2003 106, *last, but not least* LR 2002 61, *reality* LR 2001 63, *very important person* LR 2001 104, *second-hand* (iš antrų lūpų, iš netiesioginių šaltinių – apie žinias, informaciją ir pan.), *who is who?* LŽ 2004 2. Šių anglybių vartojimas negali būti pateisinamas.

2.1.4. Originalo kalba vartojami žodžiai ir žodžių junginiai išskiriami ir grafiškai: arba rašoma su kabutėmis, arba kitu šriftu, pvz.: *Dar geriau, kad būtų įvykdyti visi iki vieno aquis communicateur reikalavimai* LR 2003 26. *Europos sąjungos „aquis“ yra labai didelė* LR (RV) 2000 14. *Informuojame apie galimybę dalyvauti know-how teisės srities programoje* rš. *Jau keletą metų Lietuva vykdo „aquis“ perėmimo programą* LR (RV) 2000 14. Pagal lietuvių kalbos normas su kabutėmis paprastai rašomi žodžiai ir žodžių junginiai, kurie turi perkeltinę reikšmę. Terminai arba terminizuoti žodžiai ir žodžių junginiai negali turėti perkeltinių reikšmių. Pavyzdžiui, anglų kalboje su kabutėmis dažnai rašomi ir terminai. Bet reikia žinoti, kad ne viskas, kas tinka vienai kalbai, tinka ir kitai.

2.1.5. Ryški tendencija, kai originalo kalba rašomiems ir paprastai grafiškai išskirtiems svetimų kalbų žodžiams ir žodžių junginiams skliausteliuose nurodomi lietuviški arba įprastesni tarptautiniai atitikmenys arba paprasčiausiai paaiškinama jų reikšmė, pvz.: *Dirba „ad*

hoc“ (tam kartui organizuota, sudaryta) grupė, nagrinėjanti žmogaus teisių pažeidimus rš. Iš Seimo komitetų siūlomų įstatymų svarbu nacionalinės *acquis* (nuostatų rinkinys, privalomos taisyklės) priėmimo programos vykdymas rš. K.P. turėjo atskirą kabinetą, kur galėjo susipažinti su visais be išimties „top secret“ (aukščiausio slaptumo kategorijos) dokumentais LR 2000 71. Lietuva išpareigojo laikytis Elgesio kodekso principų ir prisijungė prie Europos Sąjungos „joint action“ (bendrųjų veiksmų) rš. Lietuvos žiniasklaidoje per daug „high society“ (aukštosios visuomenės) teisėtvarkos pažeidimo temų LŽ 2003 106.

2.2.1. Teisiniame diskurse pastebimos dvi ryškios skolinių vartojimo tendencijos. Pirmą, suaktyvėjusi seniai žinomų skolinių vartoseną. Pasikeitus politinei santvarkai, iš pasyviosios vartosenos grįžo dalis teisės terminų, kurie buvo vartojami prieškarinio Lietuvoje. Per visą rusų okupaciją Lietuvoje leidžiamuose žodynuose dažniausiai jie buvo pažymėti su nuoroda *burž.*: buržuazinis, buržuazinio gyvenimo reiškinys arba *kapit.*: kapitalistinis, kapitalistinio gyvenimo reiškinys. Žinoma, kai kurie iš jų buvo vartojami rašant arba kalbant apie kitų kraštų, valstybių teisinę realiją. Antra, atsiranda daug naujų svetimų kalbų kilmės teisės terminų ir kitų teisiniame diskurse vartojamų skolinių.

2.2.2. Dažnai teisiniame diskurse vartojami skoliniai, pvz.: *advokatūra, akcija, deliktas, doktrina, ekspropriacija, ekstradicija, faktas, inkorporacija, interpeliacija, juridinis aktas, jurisdikcija, juridizacija, juriskonsultas, -ė, jurisprudencija, juristas, -ė, justicija, kartelis, klientas, -ė, kolaborantas, -ė, kolaboravimas, kolaboruoti, koncesija, konfiskacija, konfiskavimas, korupcija, kontrabanda, konvencija, konventas, kriminalistika, kvestionuoti, legalizacija, legalizavimas, legalizmas, legalizuoti, legamumas, legimitacija, legimitavimas, legitimizmas, legitimumas, legitimuoti, legitimus, -i, liustracija, moratoriumas, notaras, -ė, optacija, policija, prevencija, ratifikacija, ratifikavimas, ratifikuoti, readmisija, reparacija, restitucija, satisfakcija, segregacija, segreguoti, testamentas. Daugelis šių skolinių yra tarptautiniai teisės terminai. Jų dauguma yra kilę iš senosios lotynų kalbos. Paprastai dėl šių skolinių vartojimo nekyla abejonių, jų gausu ir šiuolaikinėje teisės literatūroje.*

2.2.3. Teisiniame diskurse atsiranda nemažai ir naujų skolinių. Vieni iš dažnesnių per anglų kalbą atėję lotynizmai, pvz.: *ekskliuzyvinis, -ė* VŽ 2004 202, *holokaustas* VŽ 2004 49, *marginalas* LR 2004 205, *marginalinis, -ė* LR 2000 242, *monitoringas* LR 2001 222. Kai kuriems iš jų turime ir gerų lietuviškų atitikmenų. Pavyzdžiui, ypač viešojoje šnekamojoje kalboje vartojamas terminizuotas žodžių junginys *ekskliuzyvinė teisė* turi gerą lietuvišką atitikmenį *išimtinė teisė*. Ir teisininkų kalboje vartotina ne *ekskliuzyvinis pomėgis* šnek., bet *vienintelis pomėgis, išskirtinis, ypatingas pomėgis*.

Dažnai vartojamas lotynų kalbos kilmės žodis *monitoringas* turi gerą lietuvišką atitikmenį *stebėseną*, gali būti ir *priežiūra*, kur tinka – *tikrinimas*, pagaliau ir įprastesnis prancūzų kalbos kilmės žodis *kontrolė*, pvz.:

ESBO Nuolatinė taryba priėmė sprendimą dėl policijos veiklos monitoringo (= stebėsenos) *Kroatijoje* rš. *Nutarta reglamentuoti alkoholio vartojimą, jo daromos žalos žmogaus sveikatai ir ūkiui monitoringo* (= stebėsenos) *organizavimą ir vykdymą* VŽ 2004 202. *Reikia atlikti iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų gaunamų pinigų panaudojimo monitoringą* (= stebėseną; dar geriau: Reikia stebėti, tikrinti, prižiūrėti, kontroliuoti, kaip panaudojami iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų gaunami pinigai) šnek. *Teisinei valstybei būtina teisės aktų monitoringo* (= stebėsenos, priežiūros) sistema šnek.

2.2.4. Teisiniame diskurse vartojama ir nemažai anglų kalbos žodžių. Jais dažniausiai stumiami iš lietuvių kalbos įprasti lietuviški arba tarptautiniai žodžiai, pvz.: *hepiendas* rš – laiminga pabaiga, *imidžas* (= įvaizdis, vardas, veidas, kartais išvaizda) VŽ 2004 6, *isteblišmentas* (= aukštuomenė, valdžia) LR (RV) 1999 34, *klerkas* (= tarnautojas, valdininkas) EŽ 2005 145, *ofisas* (= įstaiga, būstinė, biuras, kontora, raštinė; ypač dažnai vartojama *advokato, advokatų ofisas*) VŽ 2002 38, *pilotinis, -ė* (= bandomasis, -oji) LŽ 2004 5, *polismenas* (= policininkas) LŽ 2001 30; kartais net *topinė byla* (= svarbi, ypatinga byla) šnek., *topinis klausimas* (= svarbus, ypatingas klausimas) šnek. Šie anglų kalbos žodžiai apskritai nevartotini lietuvių kalboje, juo labiau mokslinėje, administracinėje kalboje. Žinoma, periodiniuose leidiniuose dažniau vartojami šių žodžių lietuviški arba įprasti tarptautiniai atitikmenys, bet viešojoje šnekamojoje kalboje vis dėlto griebiamasi ir anglų kalbos žodžių. Pavyzdžiui, nors periodinėje spaudoje lietuviškas atitikmuo (valstybės) *apkaltą* nukonkuruoja anglų kalbos kilmės žodį *impicmentas* LA 1998 178 arba *impicmentas* LA 1998 61, bet taip pat ir teisininkų viešojoje šnekamojoje kalboje, ypač per radiją, televiziją vartojami šie svetimžodžiai.

2.2.5. Teisiniame diskurse, kaip ir apskritai bendrijoje lietuvių kalboje, daugelis vartojamų tarptautinių žodžių turi gerų lietuviškų atitikmenų, pvz.: *adoruoti* LŽ 2000 14 – garbinti, dievinti; *adoracija* LR 1999 14, *adoravimas* LA 1998 12 – garbinimas, dievinimas; *akceptuoti* LA 1999 28 – pritarti, sutikti; *acceptavimas* LA 1998 10 – pritarimas, sutikimas; *elektoratas* LR 2000 24 – rinkėjai; *inicijuoti* LR 2005 117 – pradėti, sukelti, paskatinti; *konsensusas* LŽ 2001 297 – visuotinis sutarimas; *limituoti* LR (RV) 2000 94 – apriboti; *limitavimas* LŽ 1999 175 – apribojimas; *preferencija* LR (RV) 2000 25 – pirmenybė, lengvata; *prezentacija* LA 1999 10 – pristatymas, sutiktuvės, pateikimas; *renovuoti* R 1999 14 – atnaujinti; *renovacija* LA 1996 214, *renovavimas* LŽ 1999 82 – atnaujinimas; *reprezentantas, -ė* LR 1998 40 – atstovas, -ė; *reprezentuoti* LR 1996 46 – atstovauti; *respektas* VŽ 2004 10 – pagarba; *respektabilus, -i* VL 2001 4 – gerbiamas, -a, padorus, -i; *respektuoti* LŽ 2003 4 – gerbti, vertinti, atsižvelgti; *situacija* LR 2005 38 – padėtis, aplinkybės, būklė, būseną, atvejis ir kt.; *verdiktas* LR (RV) 2005 46 – nuosprendis, sprendimas, kartais nuomonė ir kt. [plg. 4, p. 68].

Galima pateikti ir daugiau dažnai vartojamų tarptautinių žodžių, turinčių gerų lietuviškų atitikmenų. Sa-

vosios kalbos skurdinimu reikia laikyti tokį tarptautinių žodžių vartojimą, pvz.: *Norint sumažinti nusikalstamumą Lietuvoje reikia eliminuoti* (= pašalinti) ir jo priešastis LŽ 2004 9. *Būtina maksimizuoti* (= kiek galima padidinti) *teisėsaugos pareigūnų atsakomybę* šnek. *Spaudos konferencijoje buvo analizuojami nusikaltimai Vilniuje ir galimybės juos minimizuoti* (= kiek galima sumažinti) VŽ 2004 8. *Šalies vadovas siūlė imtis neordinarių* (= neįprastinių, nepaprastų) *priemonių perimant akcijas* LR 2004 65. *Elektroninio parašo pilotinis* (= bandomasis) *projektas teisiškai subalansuotas* (= suderintas) rš. *Nusikaltimo aplinkybės – trivialios* (= paprastos) LR (RV) 1999 129. Kartais sakinyje beveik nelieka vietos lietuviškam žodžiui, pvz.: *Teisėja verdiktą komponuoja ir traktuoja visiškai ignoruodama gynybos argumentus* LR (RV) 2005 20.

2.2.6. Vartojant tarptautinius žodžius, kaip ir apskritai skolinius, pastebimas įmantravimas, minties temdymas. Dažnai neatsižvelgiama į tarptautinio žodžio reikšmę arba ji nesuvokiama. Tiesiog persistengiama vartojant tarptautinius žodžius. Pateiksime keletą pavyzdžių. Lotynų kilmės žodis *disponuoti* lietuvių kalboje reiškia „turėti savo žinioje“, „valdyti, tvarkyti savo nuožiūra“, pvz.: *Daugelis teisėsaugos pareigūnų, disponuojantys savo potencialus* (= turintys galimybių) *dirba Lietuvos naudai* LŽ 2000 8.

Lietuvių kalboje lotynų kilmės žodis *imperatyvas* turi reikšmes: „1. liepimas, reikalavimas; 2. veiksmazodžio liepiamoji nuosaka“. Teisiniame diskurse kartais labai savotiškai pavartojami lotynizmai *imperatyvas, imperatyvus, -i, imperatyviai*. Pvz.: *Blogai, jeigu Vyriausybė pamiršta svarbiausią valstybės imperatyvą* (= įstatymą) – *Konstituciją* LŽ 2001 10. Reikalavimas gali būti griežtas, įsakmus, pvz.: *Reikalingi imperatyvūs* (= griežti, įsakmūs) *įstatymo reikalavimai, kad būtų tiksliai suformuluoti konkretūs veiksmai* šnek. Ir kitais atvejais vartodami lietuviškus šių lotynizmų atitikmenis neaptemdytume minties, pvz.: *Prezidentui yra imperatyvi* (= įsakmi, griežta) *norma laikytis Konstitucijos* šnek. *Reikia numatyti imperatyvias* (= griežtas, įsakmias) *nuostatas dėl kolektyvinių sutarčių su darbuotojais* rš; *Įstatymas imperatyviai* (= griežtai, įsakmiai) *numato, kad asmuo, apie kurį renkama informacija, turi tai žinoti* šnek.

Netaisyklingai vartojamas lotynų kalbos kilmės žodis *inkorporuoti*, kuris lietuvių kalboje žinomas reikšme „įjungti į sudėtį, prijungti“. Bet nevartotina *inkorporuoti į įstatymus*, pvz.: *Baudžiamojoje teisėje taikomi konvencijų nuostatai tik tada, kai jie inkorporuoti* (= įrašyti, įtraukti) *į Lietuvos baudžiamuosius įstatymus* rš.

Lotynizmas *konstruoti* turi reikšmę „kurti ko nors konstrukciją, pavyzdžiui, prietaiso, mašinos, statinio, daryti apskaičiavimus, brėžinius“. Šio žodžio reikšmė rodo, kad *konstravimas* yra daugiau techninė kūryba. Teisėje paprastai įstatymai formuluojami, kuriami, nusikaltimų sudėtys – nustatomos, normos taip pat nustatomos. Bylos taip pat negali būti konstruojamos, pvz.: *Dėl tariamai šmeižikiškų kalbų apie A.B. konservatoriams*

baudžiamoji byla nebus konstruojama (= keliama, sudaroma) šnek.

Rašant arba kalbant apie tarnybinę dorovę arba apie valdininkų nusikaltimus, net apie paprasčiausią vągystę, sukčiavimą, brakonieravimą, kontrabandą vartojamas labai įmantrus apibūdinimas *interesų konfliktas* arba *interesų konflikto situacija*. Dažniausiai turima galvoje įvairūs tarnybiniai piktnaudžiavimai, kai valdininko siekis užvaldyti svetimą turtą susiduria su valstybės, kuri išreiškia visuomenės siekį tą turtą panaudoti kitaip, pasipriešinimu. Matyt, nelengva tiesiai pasakyti, kad valdininkai, kurie susiduria su įvairiomis pagundomis, nusikalsta dažniau negu eiliniai piliečiai. Tai, gal ir nesąmoningai, bandoma paslėpti po įmantrių ir bespalviu pasakymu. Pvz.: *Įvyko Seimo nario interesų konfliktas* LR 2005 10. Tai akivaizdus reiškinio esmės paslėpimas, tikrojo turinio ištrynimasis. Bet kartais ir nesuvokiamas tikrasis šio pasakymo turinys: *Yra interesų konfliktų pažeidimų* šnek. Kartais ta pati mintis pasakoma lietuviškais žodžiais arba bent lietuviškiau, pvz.: *Parlamentarai pritarė dviejų laikinųjų tyrimo komisijų išvadoms, kad V.U. ne kartą supainiojo savus ir valstybės reikalus* LR 2005 157. *Vyriausioji tarnybinės etikos komisija jau rengėsi paskelbti išvadas, ar ministras nesupainiojo viešųjų ir privačių interesų* LR 2005 210.

2.2.7. Vartojant tarptautinius žodžius, kaip ir apskritai skolinius, reikia paisyti tikslingumo, pastovumo (arba tradiciškumo), sistematiškumo (arba taisyklingumo) kriterijų, arba principų. Turi būti žiūrima, ar žodis reikalingas kalbai, ar nestumia turimo ar turėto žodžio išvartosenos, ar nepažeidžiama kalbos sistema. Svarbu, ar svetimos kalbos žodžio negalima pakeisti, neiškraipant informacijos, savu žodžiu. Kitaip tariant, jeigu galima pasakyti lietuviškai, reikia ir sakyti lietuviškai. Kitas labai svarbus dalykas, – ar tarptautinis žodis pavartotas ta reikšme, kuria jis seniai vartojamas lietuvių kalboje [plg. 2, p. 114].

2.3.1. Kai kurių periodinių leidinių teisiniuose tekstuose kartais nurodoma skolinių, net tarptautinių žodžių lietuviškas arba įprastesnis svetimų kalbų kilmės atitikmuo arba paprasčiausiai paaiškinama skolinio reikšmė, pvz.: *Kalbant apie elgesio su žydais modelius dominavo segregacijos (atskyrimo), kartais atmieštos asimiliacijos, idėjos, kurias palaikė rusų valdžia, katalikų bažnyčia ir lietuviško nacionalizmo ideologai* LR (RV) 2000 26. *Negalima buvo taikyti tik visiškos restitucijos (nuosavybės grąžinimo), kaip siūlė kai kurie radikalai* LŽ 2001 238. *Ne tik Briuselis, bet ir Maskva iškėlė vadinamojo pilotinio (eksperimentinio) Rusijos regiono, plėtojant santykius su Vakarų valstybėmis, teisinę idėją* LR (RV) 2001 31. *Penkis asmenis nuteisęs teisėjas pažeidė teisiųjų teisę į gynybą ir Baudžiamojo proceso kodekso straipsnį, numatantį ekstradicijos (įtariamųjų išdavimą Lietuvai) tvarką* LŽ 1999 229. *Specialų tyrimą vykdė nepriklausomas britų kalėjimų ombudsmenas (vyriausiasis inspektorius) S. Sh.* LR (RV) 2004 3. *Straipsnyje minimi Seimo nariai yra vienaip ar kitaip susiję su lobizmu (t. y. su pastangomis ką nors paveikti priimti sau palankų įstatymą ar atitin-*

kamai balsuoti) bei interesų konflikto LŽ 1999 205. Viena iš prielaidų organizuotiems nusikaltimams atsirasti Austrijoje buvo vadinamieji *gastarbeiteriai* (svetimšaliai darbininkai) rš. *Vienintelė pateikta Kaliningrado statuso samprata, kol kas siejama su miglota pilotinio (bandomojo) regiono idėja* LR (RV) 2000 23. Vyriausybės teikiamame projekte siūloma atsisakyti dabar galiojančiame įstatyme numatytų konkrečių preferencijų (pirmenybės, lengvatu) taikymo vietiniams gamintojams ar paslaugų teikėjams KD 1999 56.

2.3.2. Dažnai po lietuviško pakaito skliausteliuose morfologiškai adaptuota forma arba originalo kalba dar rašomas svetimos kalbos žodis ar žodžių junginys ir kt., pvz.: *Lietuvos teisinė sistema turi būti suderinta su Europos Sąjungos teisyne (acquis communicateur)* LA 1999 16. *Nutarta reglamentuoti alkoholio vartojimo, jo daromos žalos sveikatai ir ūkiui stebėsenos (monitoringo) organizavimą ir vykdymą* VŽ 2004 202. *Per okupacijos dešimtmečius lietuviai išmoko nelaukti pagalbos iš kitų, stengėsi teisiškai pagrįstai išlaikyti šalies vienišumą (integralumą) ir gyvenimo būdą, nors buvo visiškai žeminami* LA 2001 10. *Reikia atlikti visų vienuolikos šalių kandidačių į Europos Sąjungą teisinį vertinimą (screening)* LA 1997 235. *Stiprinant tarptautinius santykius su užsienio valstybėmis ypač svarbi pažangioji patirtis (know-how) teisės srityje* LR (RV) 2000 3. *Visuomenei labai svarbūs asmenys (very important person) taip pat turi būti atsakingi už savo veiksmus pagal galiojančius teisės įstatymus* LR 2001 104. Aptariamu atveju pirmenybė teikiama lietuviškam variantui. Kita vertus, greta vartojamas (kad ir skliausteliuose) svetimos kalbos žodis gali sėkmingai plisti, ypač jeigu yra morfologiškai adaptuotas ir trumpas. Visiškai nepateisinamas dalykas po lietuviškų atitikmenų vartoti anglybes (kad ir skliausteliuose) *screening, know-how, very important person* ir kt.

2.4.1. Ryškus polinkis įprastus tarptautinius žodžius keisti kitais tos pačios arba artimos reikšmės tarptautiniais žodžiais arba juos vartoti sinonimiškai, t. y. jų sinoniminius varijavimas. Šiam kalbos reiškiniui turi įtakos ir anglų kalba. Pvz., seniai prigijęs *genocidas* reikšme „tautos arba jos dalies naikinimas, vykdomas rasiniais, nacionalistiniais, religiniais ir kt. motyvais“ yra keičiamas į per anglų kalbą atėjusį *holokaustą*. Tarptautinis terminas *genocidas*, pasak tarptautinės teisės specialistų, pirmą kartą pavartotas 1946 m. Kaip tarptautinės teisės terminas reglamentuotas ir įteisintas 1992 m. balandžio mėnesį. *Holokaustas* (beje, taip pat kilęs iš klasikinių kalbų) vartojamas ta pačia reikšme kaip ir *genocidas*, dažniau turint galvoje žydų, rečiau – kitų tautų ištisinį naikinimą, pvz.: *Nacių etnis fanatizmas pasaulį sukrėtė holokausto siaubais* LA 1997 115. *Sovietų komunizmas yra surengęs tautoms tokį pat nusikalstamą holokaustą kaip ir nacizmas mūsų broliams žydams* LA 1998 8.

Vienodai plečiama abiejų terminų reikšmė ir vartoseną, pvz.: *Seimo narys teigė, kad kaimo žmonių genocidas truks tol, kol Seime nebus žemdirbių atstovų* LŽ 2000 172. *Kembridžo universiteto profesorius sakė, kad Armagedonas gresia ne šaltojo karo stiliaus branduolini-*

niu holokaustu, o jis gali pasireikšti klastingesniu ir nematomu pavidalu KD 2001 246. Kad prigijusio termino *genocidas* nėra reikalo keisti, rodo ir abiejų terminų – *genocido* bei *holokausto* – kaitaliojimas. Dažnai šie abu terminai pagrečiui vartojami tame pačiame straipsnyje, pvz.: *A.K. minėjo, jog Lietuvoje buvo bendradarbiaujama su naciais, tačiau nepasakė, kokios tautybės asmenys vykdė žydų genocidą. Latvijos prezidentė pagrindinę dalį atsakomybės už žydų holokaustą perkėlė ant nacių pečių* LR 2000 24. Abu šie terminai kartais vartojami net tame pačiame sakinyje, pvz.: *Dabartinį kongresmeno T.L. vizitą žiniasklaida sutiko su prastai slepiamu susierzinimu, kuris jau tapo įprastas, kai tik pradedama kalbėti apie žydų holokaustą Lietuvoje ir žydų genocidą kaltinamų lietuvių bylas* LŽ 2000 3. Kartais su tarptautiniu žodžiu *holokaustas* pagrečiui pavartojamas graikų kalbos kilmės tarptautinis žodis *katastrofa*, pvz.: *Minima žydų holokausto, žydų katastrofos diena* šnek.

Pastebėta ir kitų artimos reikšmės tarptautinių žodžių, kurie taip pat pagrečiui vartojami tuose pačiuose straipsniuose, pvz.: *Mūsų šalis yra rankose daugelio grupuočių, kurių žmonės susiję su visų lygių valdininkais, armijos ir milicijos vadovybe bei nusikalstamomis organizacijomis. Kiek pinigų jau pervedė į užsienį šie karteliai?* LR (RV) 2001 16. *Pradėta šnekėti, kad Kaune egzistuoja mafija, turinti stiprią ir įtakingą priedangą, faktiškai neįveikiamą nei Vidaus reikalų ministerijos, nei prokuratūros pareigūnams. Ypač plačiai Kauno kriminalinės grupuotės buvo užsimojusios Jonavos rajone* LR 2002 9. Kartais tarptautiniai žodžiai sinonimiškai vartojami net tame pačiame sakinyje, pvz.: *Matomi akivaizdūs Rusijos ritimosi į totalitarinę, policinę valstybę požymiai* LR (RV) 2005 22.

2.4.2. Linkstama pagret vartoti tos pačios arba artimos reikšmės skolinių ir lietuviškų žodžius, pvz.: *Pasvalietis V.P., prancūzų prokurorų vadinamas pasvaliečių mafijos b o s u ir Prancūzijoje už akių nuteistas kalėti 17 metų, iki šiol gyvena ir dirba Prancūzijoje. Tuo tarpu prancūzų prokurorai V.P. laiko jų šalyje siautėjančių pasvaliečių vagių grupuočių vadeiva, kuris savo pavaldiniams vadovauja iš Lietuvos* LR 2005 141. Skolinių reikėtų vengti, jei yra lietuviškų sinonimų.

2.5.1. Suaktyvėjus skolinių vartosenai apskritai bendrinėje lietuvių kalboje, ryškėja tendencija – plėsti jų reikšmes, suteikti ir perkeltinių reikšmių, t. y. savotiškai metaforizuoti. Tos naujos žodžių reikšmės dažnai remiasi, kaip jau minėta, Vakarų kalbų, ypač anglų kalbos žodžių reikšmėmis. Žinoma, „keliaudamas po Europą žodis gali apaugti keliomis reikšmėmis“ [6, p. 22]. Mat įvairios tautos, perimdamos tuos pačius skolinius, suteikia jiems skirtingų reikšmių, dažnai jais nusakomos net kitos sąvokos. Bet kyla klausimas, ar tos „apaugusios reikšmės“ reikalingos lietuvių kalbai? Jeigu ta nauja skolinio reikšmė stumia iš kalbos lietuvišką žodį, reikėtų suabejoti tos reikšmės tikslingumu. Išskyla ir lietuviškos leksikos stelbimo pavojus, kai vartodami ir tarptautinius žodžius „prarandame saiko jausmą“ [3, p. 108]. Dabar pastebimas ypač ydingas polinkis – nusitveriamas vienas ar kitas skolinys, jis kaišiojamas, kur reikia ir kur

nereikia, pamirštant turimus ar turėtus tos pačios reikšmės savus lietuvių kalbos žodžius. Neišvengiama ir dviprasmybės, kartais net nesusikalbama. Kita vertus, beatodairiškai vartojant skolinius, dažnai žeidžiamos bendrinėje lietuvių kalboje vartojamos leksikos normos. Be to, vartojant skolinius vietoj įprastų, savos kalbos žodžių, kenkiama ir lietuvių kalbos bei kultūros savitumui.

2.5.2. Plečiamos skolinių, dažnai tarptautinių terminų ir šiaip tarptautinių žodžių, vartojamų teisiniame diskurse, reikšmės arba vartosena. Daugeliui šiame diskurse vartojamų tarptautinių žodžių suteikiama naujų reikšmių, dažnai paremtų atitinkamų anglų kalboje vartojamų žodžių reikšmėmis. Pateiksime keletą pavyzdžių. Anglų kalbos pavyzdžiu plečiama lotynų kalbos kilmės žodžio *formatas* reikšmė. Šis žodis lietuvių kalboje seniai žinomas reikšme „knygos, lapo, lapelio, paveikslo, nuotraukos ir pan. dydis“. Dabar žodis *formatas* teisiniame diskurse, kaip ir apskritai lietuvių kalboje, vartojamas ir reikšmėmis „pobūdis, forma, stilius, lygis, raiška ir kt.“, pvz.: *Ir teisiniais klausimais su Rusija turime kalbėti įvairiais formatais* šnek. *Metinio pranešimo formatas apie teisėtvarkos pažeidimus Lietuvoje panašus į praeitų metų* šnek. *Nagrinėjamoji byla igijo naują formatą* LŽ 2005 3.

Anglų kalbos kilmės žodis *startuoti* bendrinėje lietuvių kalboje seniai vartojamas reikšmėmis: „1. pradėti greičio varžybas; 2. pradėti skristi, kilti (apie lėktuvą, raketą)“. Nusižiūrėjus į anglų kalbą, dabar šis žodis vartojamas ir reikšmėmis „pradėti, prasidėti, imtis, įsteigti, įkurti, atidaryti, pasirodyti, atsirasti ir pan.“, pvz.: *Lietuvos miestuose startuoja vaikų saugumo akcija „Apsaugok mane“* VŽ 2005 40. *Startuoja nauja neįgalumo ir nedarbingumo nustatymo teisinė ir medicininė sistema* šnek. *Vilniaus savivaldybėje jau startuoja teisinė pagalba žmonėms* VŽ 2004 8.

Tos pačios kilmės žodis *startas* bendrinėje lietuvių kalboje seniai žinomas reikšmėmis: „1. sport. greičio varžybų pradėjimas, pradmė; 2. sport. vieta, iš kurios pradedamos greičio varžybos, pradmė; 3. av. lėktuvo ar raketos kilimo pradžia; 4. av. lėktuvo ar raketos kilimo vieta“. Dabar žodžius *startas*, *startinis*, *-ė* linkstama vartoti ir reikšme „pradžia; pradinis, pirminis“, pvz.: *Žiaurais nusikaltimo bylos nagrinėjimo startas yra neblogas* LŽ 2005 10; *Pagal mūsų teisės aktus startinis mokestis daugeliu atvejų yra privalomas juridiniams asmenims* šnek.

Bendri, nuo savo kilmės nutolę ir pirminę reikšmę praradę tarptautiniai žodžiai apibūdina apibendrintą reiškinių pusę. Pažvelkime į lotynų kalbos kilmės žodžių *ambicija*, *ambicingas*, *-a* vartojimą. Dabar šiems žodžiams suteikiama ir gana apibendrinta reikšmė, kai norima pasakyti, kad žmogus turi kažkokį tikslą ar atkakliai siekia tą tikslą įgyvendinti. Bet vartojant tokia reikšme tarptautinius žodžius *ambicija*, *ambicingas*, *-a*, retai susimąstoma, kad lietuvių kalboje *ambicija* reiškia „savimeilė, garbės troškimas; išdidumas, puikybė“, *ambicingas*, *-a* – „turintis didelę ambiciją, kuris su ambicija“. Taigi šie žodžiai reikalauja veikėjo – gyvo sutvėrimo ir pirmiausia žmogaus. Dabar lietuvių kalboje minėti

žodžiai dažnai vartojami ir turint galvoje atitinkamų anglų kalbos žodžių *ambition*, kuris reiškia ne tik „1. garbės, pripažinimo ir pan. troškimą“, bet ir 2. siekimą, tikslą, svajonę, svają“ ir *ambitious* reikšmes: „1. siekiantis, trokštantis (garbės, valdžios, turtų ir pan.); 2. pretenduojantis, pretenzingas“. Žodžiai *ambicija* ir *ambicingas*, *-a* išplėstomis reikšmėmis gana dažnai vartojami ir teisiniame diskurse, pvz.: *Savo gaują subūręs, ambicijas tapti vienu Šiaulių nusikalstamo pasaulio lyderiu puoselėjęs A.K. 1992 metais su savo bendrininkais ketveriems metams už grolių atsidūrė dėl vagysčių ir turto prievartavimo* LR 2005 18; *Gegužės mėnesį Vilniaus universitete pasakytoje žymaus teisininko kalboje buvo keliama ir plėtojama ambicinga, bet ir labai diskutuotina Lietuvos, kaip regioninio centro, idėja* LR (RV) 2004 51. *Iš tiesų į pristatytą ambicingą baudžiamosios teisės koncepciją galima žiūrėti įvairiais aspektais* LŽ 2004 6.

Suaktyvėjo lotynų kalbos kilmės žodžių *mobilus*, *(-is)*, *mobili*, *(-ioji)* vartosena įvairiomis reikšmėmis, žinoma, turint galvoje ir anglų kalbos žodžio *mobile* reikšmes. *Mobilus*, *(-is)*, *mobili*, *(-ioji)* dažni pavadinant įvairius įrenginius, pvz.: *mobilioji laboratorija* LR (RV) 2002 37 „mikroautobusas su modernia įranga, skirta nusikaltimo vietai apžiūrėti, augalų ir gyvūnų apsaugai tirti, žmogaus sveikatos profilaktikai ir kt.“, kartais ta pačia reikšme vartojama ir *autolaboratorija* LŽ 2003 16; *mobiliusis pasienio postas* LŽ 2001 156 „mikroautobusas su modernia įranga, ryšio sistemos ir stebėjimo prietaisais“, ta pačia reikšme pavartojamas ir *autopostas* LŽ 2002 33. Bet tuose pačiuose laikraščiuose pastebima ir jų lietuviškų atitikmenų. Kartais ta pačia reikšme vartojama *išvažiuojamoji laboratorija* LŽ 2003 52, *išvažiuojamasis pasienio postas* LŽ 2004 28.

Nagrinėjamo tarptautinio žodžio vartosena vis plečiama. Atsiranda naujų institucijų, tarnybų, jų padalinių ir kt., pvz.: *mobilioji aplinkosaugininkų grupė* LŽ 2004 126, *mobili informacijos ir konsultacijos tarnyba* LA 1999 221, *mobilioji mokesčių inspektorių grupė* LA 1999 81, *mobilioji muitininkų grupė* LŽ 2000 175, *mobilioji teisėsaugos tarnyba* LR 2000 194, *mobilioji teisininkų grupė* LA 1999 24. Bet ir šiuo atveju vartosenoje pastebima ir kitų variantų. Pvz., *mobilioji aplinkosaugininkų grupė* „aplinkosaugininkų grupė, važinėjanti po įvairias vietas ir paprastai gaudanti brakonierius ar miško vagis ir kt.“, kartais, dažniau viešojoje šnekamojoje kalboje, pavadinama *išvažiuojamoji aplinkosaugininkų grupė*; *mobilioji muitininkų grupė* „muitininkų grupė, važinėjanti po įvairias vietas, keliuose stabdanti automobilius ir paprastai tikrinanti, ar nelegaliai vežamos prekės, ypač narkotikai, benzinas, cigaretės, alkoholis ir kt.“ vadinama ir *išvažiuojamoji muitininkų grupė* rš. Tomis pačiomis reikšmėmis vartojama ir įprastesni variantai: *patrulinė aplinkosaugininkų grupė* LŽ 2004 8, *patrulinė muitininkų grupė* rš; greta *mobilioji teisėsaugos tarnyba* vartojama ir *patrulinė teisėsaugos tarnyba* rš arba *patrulinė teisėsaugos tarnyba* VŽ 2004 9 „specialistų grupė, važinėjanti po miestelius ir kaimus ir informuojanti bei

konsultuojanti ekonominiais, teisiniais ir kt. klausimais“ taip pat galėtų būti vadinama ne *mobili*, bet *išvažiujamoji informacijos ir konsultacijos tarnyba*; ne *mobiliomis*, bet *išvažiujamosiomis* tiktų vadinti ir kai kurias kitas tarnybas; *mobilioji teisininkų grupė* „laikinai sudaryta teisininkų grupė kokiam nors nusikaltimui, ypač sunkiam ištirti“ kartais pavadinama ir *laikinoji teisininkų grupė* rš; „mokslininkų grupė, sudaryta atlikti mokslo tiriamąjį darbą paprastai per nustatytą laiką“ turėjo pavadinimus ne *mobilioji mokslininkų grupė* R 2002 102, *mobilioji mokslinė grupė* LA 2001 43, bet *laikinoji mokslininkų grupė*, *laikinoji mokslinė grupė*.

Kaip rodo vartoseną, dažnos ir įvardžiuotinės, ir neįvardžiuotinės nagrinėjamo žodžio formos. Vis dėlto sudarant terminus vartotini įvardžiuotiniai būdvardžiai ir dalyviai.

2.5.3. Pastebima ir pleonastinė tarptautinių (ir lietuviškų) žodžių vartoseną. Tai yra daugiažodiškumas, arba žodžių perteklius, – nereikalingas tos pačios ar panašios reikšmės žodžių vartojimas. Pleonazmo reiškiniu laikytina dažnai vartojamas žodžių junginys *mobilus patrulis* LŽ 2000 304 arba *mobilius patrulis* LR (S) 1999 105. Lotynų kalbos kilmės žodis *mobilus* reiškia „judrus, paslaugus, galintis judėti“; prancūzų kalbos kilmės žodis *patrulis* reiškia: „1. nedidelis dalinys, prižiūrintis, saugantis tam tikrą teritoriją, judėdamas joje; 2. to dalinio karys“. Šiuo atveju pakaktų žodžio *patrulis*; kur tinka, teiktina, pavyzdžiui, ir *policijos patrulis* LR (S) 2005 225. Ir vietoj *mobili patrulinė kuopa* LR (S) 1999 265 vartotina *patrulinė (patrulių) kuopa*. Palyginti dažnai panašia reikšme vartojamas ir žodžių junginys *mobilius ekipažas* LR 2001 63 arba *mobilus ekipažas* LŽ 1999 195 (pgl. *ekipažas* – „1. lengvas keleivinis vežimas arba automobilis; 2. transporto priemonė ar kovos mašinos įgula“). Ir šiuo atveju pakaktų žodžio *ekipažas*; kas kita vartojami, pavyzdžiui, *policijos ekipažas* LR (S) 2005 225, *saugos bendrovės ekipažas* LR 2005 281.

IŠVADOS

Skolinių duomenų analizė rodo šias ryškesnes jų vartojimo tendencijas teisiniame diskurse:

1) iš pasyviosios į aktyviają kalbos vartoseną grįžta daugelis teisės, paprastai tarptautinių terminų, kurie buvo vartojami prieškarinio Lietuvoje;

2) atsiranda daug naujų skolinių, kurių dalis yra tarptautiniai teisės terminai; plinta ir tokių, kurie turi tiksliai lietuviškus atitikmenis; plinta ir nevartotinų anglų kalbos žodžių;

3) gausėja ir morfologiškai neadaptuotų, svetimų kalbų žodžių ir žodžių junginių; vieni originalo kalba vartojami svetimi žodžiai ir žodžių junginiai yra paimti iš klasikinėse kalbų (paprastai iš senosios lotynų kalbos), kiti – dažniausiai iš anglų kalbos, kurių nereikėtų vartoti;

4) originalo kalba rašomus svetimų kalbų žodžius ir žodžių junginius linkstama išskirti grafiškai: paprastai jie rašomi su kabutėmis arba kitu šriftu;

5) kai kuriems svetimų kalbų žodžiams ir žodžių junginiams (dažnai tiems, kurie rašomi originalo kalba ir paprastai grafiškai išskirti) skliausteliuose nurodomi lietuviški arba įprastesni tarptautiniai atitikmenys arba paprasčiausiai paaiškinama jų reikšmė;

6) kartais po lietuviško atitikmens ar pakaito skliausteliuose morfologiškai adaptuota forma arba originalo kalba rašomas svetimų kalbų žodis ar žodžių junginys;

7) skolinių, dažniausiai įprastų tarptautinių žodžių keitimas tos pačios arba artimos reikšmės tarptautiniais žodžiais, jų sinoniminis varijavimas; skolinių kaitaliojimas su lietuviškais žodžiais;

8) tarptautinių terminų ir šiaip tarptautinių žodžių reikšmės arba vartosenos plėtimas;

9) ne visada pagrįsta skolinių, ypač tų, kurie nėra terminai, arba tų, kurie turi gerų lietuviškų atitikmenų, vartoseną; kartais nesuvokiama skolinių, ypač tarptautinių žodžių reikšmė; kai kurių tarptautinių žodžių pleonastinė vartoseną.

LITERATŪRA

1. **Koženiauskienė R.** Juridinė retorika. – Vilnius: Teisės informacijos centras, 2005.
2. **Paulauskienė A.** Teisininkų kalba ir bendrosios normos. – Vilnius: Justitia, 2004.
3. **Pikčilingis J.** Lietuvių kalbos stilistika. – Vilnius: Mintis, 1971. T. 1.
4. **Rudaitienė V.** Tarptautinių žodžių vartojimo polinkiai // Lituanistica. 2000. Nr. 1–2 (41–42). P. 65–72.
5. **Skardžius P.** Lietuviški tarptautinių žodžių atitikmenys // P. Skardžius. Rinkiniai raštai. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998. T. 3. P. 429–518.
6. **Švambarytė J.** Tarptautinių žodžių reikšmės plėtimasis // Jono Jablonskio konferencija, Kalbos kultūra: tradicija ir dabartis. 1997. P. 22.
7. **Žiurlys A.** Teisinių terminų žodynas. – Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1954.

ŠALTINIAI

- EŽ – Ekstra žinios (dienraštis).
 KD – Kauno diena (dienraštis).
 LA – Lietuvos aidas (dienraštis).
 LL – Laisvasis laikraštis.
 LR – Lietuvos rytas (dienraštis).
 LR (GB) – Gyvenimo būdas („Lietuvos ryto“ priedas).
 LR (RV) – Rytai–Vakarai („Lietuvos ryto“ priedas).
 LR (S) – Sostinė („Lietuvos ryto“ priedas).
 LŽ – Lietuvos žinios (dienraštis).
 R – Respublika (dienraštis).
 R (J) – Julius („Respublikos“ priedas).
 R (PTV) – Plius TV („Respublikos“ priedas).
 Rš – raštai.
 šnek. – šnekamoji kalba.
 V – Veidas (žurnalas).
 VL – Valstiečių laikraštis.
 VŽ – Vakarų žinios (dienraštis).
 Skaitmenys žymi metus, numerius, puslapius.

USE OF LOAN WORDS IN LEGAL DISCOURSE

Vida Rudaitienė *

Mykolas Romeris University

S u m m a r y

The object of the study was the lexis of foreign origin used in the legal discourse; i.e. terms most of which are international, or mere international words or loan words. The article aims at carrying out analysis of some major trends of the use of loan words in the legal discourse and conduct a research into foreign language words and word combinations used in the original language. The article is not aimed at giving a thorough evaluation of the use of loan words occurring in legal discourse from the point of view of the norms of the Lithuanian language. A serious problem – a question whether the use of loan words is inevitable and whether they can be replaced by ordinary words or terms of the native Lithuanian language – has been considered in the article.

Facts and samples of language have been collected from different articles on legal issues in the media. Other sources are as follows: documents in Lithuanian drafted by the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Lithuania from the period between 1995-2000. Some samples have been taken from lawyers' radio or TV oral presentations or speeches made in courts, conferences, meetings, etc.

Analysis into loan words-related data suggests the following prevailing trends of using loan words in the legal discourse. First, there is an increase in the frequency of use of well-known loan words, most of which are law terms (some of them were used in Lithuania before WWII). Second, many new loan words have come into existence; some of them are international terms of law but there are also loan words that have equivalents in Lithuanian with fully corresponding meaning. The number of morphologically unadapted words or phrases of foreign languages is increasing. One group of foreign words or phrases used in the form they are used in source language have been taken from the classical languages, usually Latin; whereas the other group consists of words taken from the English language. A new trend is occurring where international words are replaced by other international words with identical or very close meaning and synonymic variation. A prevalent trend is as follows: an increasing use of international terms and ordinary international words and growth in their significance; failure to grasp the meaning of loan words and in particular international words. The phenomenon of pleonasm has also been observed.

Keywords: discourse, loan words, international words, extra linguistic factors, interlinguistic factors, morphologic adaptation, pleonasm, synonymic variation.

* Mykolas Romeris University, Faculty of Public Administration, Department of Language Culture, Assoc. Prof. Dr.